

VESTBY KOMMUNEPLAN – BAKGRUNNSNOTAT LANDBRUK

LANDBRUKSAREALENE

Arealene i Vestby, dekar og % (NIBIO, AR5 2016)

	dekar	%
Dyrka jord	34 900	26,2
Beite	650	0,5
Produktiv skog	75 826	56,7
Uproduktiv skog	3 996	3,0
Myr	122	0,1
Annen fastmark	7 620	5,7
Bebyggd	8 095	6,1
Samferdsel	2 067	1,5
Sum land	133 305	
Ferskvann	320	

Jordbruksarealene i Follo er for det meste av god kvalitet. Mye er gammel næringsrik havbunn med til dels høyt leirinnhold. Denne jorda holder godt på fuktigheten og egner seg godt for korn- og grasproduksjon og også kålvekster. Det er også betydelige arealer på raet med lettere, sandholdig jord, ypperlig egnet for grønnsaker og bær. NIBIO har utviklet gode temakart for jordkvalitet og egnethet for ulike vekster («Kilden»)

De største sammenhengende jordbruksarealene i Vestby ligger i Garder og i Galby-grenda mot grensa til Frogn (kalt «feitbygda»). Det er også betydelige jordbruksområder i Såner/Hølen og i området rundt Vestby sentrum, spesielt sør og vest for sentrumsområdet. Erikstadbygda er et område med et spesielt og variert kulturlandskap.

I Vestby er noe over 26 % av arealet fulldyrka jord, ca 57 % er produktiv skog. Til sammen er altså over 80 % av arealene produktive landbruksarealer. Det er ca 80 aktive landbruksforetak i Vestby. Antallet går nedover år for år, for 10 år siden var det ca 110 aktive bruk. Det er imidlertid mange flere landbrukseiendommer, i alt er det 327 registrerte landbrukseiendommer med dyrka jord (273 med over 5 dekar) eller produktiv skog (247 med over 25 dekar). Dyrka jord på disse eiendommene er leid bort, vesentlig til korndyrking og noe gras til forproduksjon. 89 % av jordbruksarealet er kornareal, 10 % gras. Det er ubetydelig areal med grønnsaker, frukt og bær i Vestby. Det er få husdyrbruk i kommunen, ca 20 bruk med hest, 3 melkebruk, 3 med kjøttproduksjons på storfe, 5 med sau, 5 med gris og 5 med verpehøner.

Arealfordeling av jordbruksvekster i Vestby (Landbruksdirektoratet 2016)

	korn	gras	potet	grønnsaker	bær
Antall bruk	65	26	3	1	1

Antall dekar	30 670	3 613	25	6	15
--------------	--------	-------	----	---	----

NÆRINGSMESSIG BETYDNING

Det produseres korn med en førstehåndsverdi på ca 35 millioner kr pr år i Vestby, og nok brødkorn til ca 6 millioner brød. Verdien av landbruksproduktene fra kommunen er i størrelsesorden 50 millioner kr pr år. I tillegg kommer tømmer fra skogene til en verdi av 7-8 millioner kr pr.år.

Antall sysselsatte i landbruksnæringen i Vestby er under 100, men landbruket har ringvirkninger til andre næringer som bygg og anleggsnæring, håndverksbedrifter av ulike slag, transportnæringen etc.

Landbruket i LNF-områdene reguleres av en rekke forskrifter for det meste hjemlet i jordloven og skogbruksloven.

KULTURLANDSKAP

Kulturlandskap er landskap preget av landbruk og bosetting i flere hundre år. De fleste setter pris på et variert kulturlandskap med kornåkrer, beiter, skogområder og vannårer. Landbruksdrift preger kulturlandskapet og landbruket har et ansvar for å holde et ønsket kulturlandskap i hevd. I Vestby er store deler av de jordbruksdominerte områdene betegnet som spesielt verdifulle kulturlandskap. Bevaring av kulturlandskapet er et viktig hensyn i landbruket og i arealforvaltningen.

MILJØ OG KLIMA I LANDBRUKET

Det er ikke mulig å drive landbruk uten at det påvirker miljø og klima. Åpen åker medfører fare for avrenning av næringsstoffer, erosjon og utslipp av klimagasser. Husdyrproduksjon medfører utslipp av klimagassene metan og lystgass fra drøvtyggere og husdyrgjødsel. Det er satt inn mange virkemidler i landbrukspolitikken for å redusere miljøpåvirkningen av landbruksdrift. Det har til nå vært størst fokus på vannforurensning, men klimatiltak i landbruket blir viktig framover.

I Vestby er ca 90 % av den dyrka jorda åkerareal med kornproduksjon. Det betyr at jorda ligger åpen uten beskyttelse mot erosjon og avrenning deler av året. Det er et mål om minst mulig jordarbeiding om høsten slik at arealet har plantedekke (stubb) gjennom vinteren. Dette vil redusere faren for erosjon og avrenning til vassdrag. De siste årene er ca 2/3-deler av åkerarealet i Vestby pløyd om høsten. Det er spesielt viktig at den mest erosjonsutsatte jorda ikke jordarbeides om høsten.

Regionalt Miljøprogram – regionale miljøtilskudd og miljøkrav for jordbruket i Oslo og Akershus (RMP) fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus omhandler økonomiske virkemidler for å hindre forurensning fra jordbruksarealer og for pleie av kulturlandskapet. Det ble innvilget

i alt kr 1 491 848 til disse formålene i Vestby i 2016. Follo totalt (uten Enebakk) fikk til sammen kr 5,9 millioner til formålene.

Et annet virkemiddel er tilskudd til spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) som i Follo i stor grad benyttes til investeringer i hydrotekniske tiltak på gårdsbrukene. I 2017 ble Follo tildelt kr 2,6 millioner til disse formålene. Ordningen forvaltes etter kriterier felles for Follo.

Kommunene deltar i arbeidet med vannforvaltning i henhold til EU's vanddirektiv. Arealene i Vestby har avrenning til vannområde Morsa m. kystbekkene. Landbrukskontoret har sammen med vannområde Morsa satt i gang et miljørådgivingsprosjekt der alle bruk skal få tilbud om miljørådgiving og hjelp til planlegging av miljøtiltak med tilskudd fra SMIL-ordningen. Dette vil forhåpentlig bidra til en betydelig reduksjon av erosjon og avrenning fra landbruksarealene i Vestby. Klimatiske forhold de siste årene bidrar antakelig til å kamuflere effekten av miljøtiltak noe.

Drenering av dyrka jord er et viktig tiltak for å holde avlingsnivået oppe, redusere avrenning og redusere utslipp av klimagassen lystgass fra jorda. De siste årene er det gitt tilskudd til drenering, fra 2017 kr 2000 pr dekar systematisk drenert areal. Tilskuddet dekker inntil halve kostnaden og har bidratt til en markant økning i dreneringsaktiviteten i Follo.

Når det gjelder skogbruket er miljøutfordringene først og fremst knyttet til arts mangfold og opplevelsesverdi for friluftsliv. Det er føringer i skogbrukslovgivningen som skal sikre slike hensyn (bl.a. forskrift om berekraftig skogbruk). I tillegg stiller tømmerkjøpere miljøkrav ved kjøp av tømmer etter egne sertifiseringsnormer.

I områder med tett befolkning brukes skogområdene gjerne aktivt til trening og friluftsliv. Tømmerhogst vil nødvendigvis endre skogbildet dramatisk på kort tid. Mange har begrenset kunnskap om skogbruk og hogst i tettstednære områder fører ofte til reaksjoner. For å redusere konfliktpotensialet i forhold til skogbruk har Follo landbrukskontor sammen med skogeierne organisasjoner startet prosjektet Skogbruk og publikum. Informasjon om skogbruk og skogbrukets betydning og hvordan skogbruk og friluftsliv kan drives med minst mulig konflikt er sentralt i dette prosjektet.

Klimatiltak i landbruket vil bli et viktig tema framover. Landbrukets organisasjoner har startet prosjektet klimasmart landbruk som har som formål å redusere klimaavtrykket til norsk landbruk ved å sikre bedre informasjon og gode verktøy for klimasmart drift på norske gårdsbruk. I Vestby er det lite husdyr og mye åkerareal. Klimafokuset bør være på god agronomi med redusert jordarbeiding, god drenering, karbonbinding i jord og skog samt energisparing og fornybar energi.

JORDVERN

Nasjonalt har landbruket et stort ansvar for matproduksjon og produksjon av dyrefor og trevirke til samfunnets behov. I beredskapssammenheng er det viktig å beholde landets

kapasitet til egen matproduksjon. Det er et nasjonalt mål at matproduksjonen i Norge skal økes. Bevaring av landbrukets ressurser og jordvern er vesentlig i denne sammenhengen. Follo ligger i et område med gunstige klimatiske betingelse og god jordkvalitet. Området har langt større evne til produksjon av matkorn og grønnsaker enn de fleste andre områder av landet. Derfor er dyrka og dyrkbar jord i Follo svært verdifull. Jordvernpolitikken i Norge setter klare begrensninger for omdisponering av jord til andre formål. Samtidig er Follo et befolkningstett område med betydelig vekst. Behovet for arealer til offentlige formål, bolig, næring og samferdsel er stort. Tettstedene i Follo ligger gjerne omkranset av verdifulle jordbruksarealer. Presset på disse arealene er betydelig.

Nasjonal jordvernstrategi inneholder et mål om at ikke mer enn 4000 dekar dyrka mark skal omdisponeres årlig. De viktigste tiltakene for å motvirke omdisponering er kommunal planlegging etter plan- og bygningsloven.

Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus har som mål et arealeffektivt utbyggingsmønster med utvikling i tilknytning til utvalgte byer og tettsteder. Vekst skal gå foran vern i gangavstand fra kollektivknutepunktene, mens vern, inkludert jordvern, skal gå foran vekst utenfor tettstedsområdene.

De seinere årene er det ikke omdisponert mye dyrka eller dyrkbar jord i Vestby. En streng håndheving av kommuneplanbestemmelsene er en viktig årsak til dette. I 5-årsperioden 2012-2016 ble det omdisponert 83 dekar dyrka jord og 3 dekar dyrkbar jord i følge statistikken. 77 dekar av dette var Ikea-tomten som ble regulert i 2015. Her ble det satt som forutsetning av jorda flyttes til et annet område som skal dyrkes opp. I tillegg vet vi at en del dyrka jord også blir omdisponert av landbruket selv ved bygging av nødvendige driftsbygninger og utvidelser av tunområder.

Follo-kommunene bør kunne ha en 0-visjon når det gjelder jordvern. Det betyr at det ikke skal tillates omdisponering av dyrka og dyrkbar jord utenfor definerte sentrumsområder (grønn grense). I landbruksområdene skal kun nødvendige bygg og anlegg for landbruk tillates. Nødvendige bygg og anlegg i landbruket skal fortrinnsvis legges på ikke dyrkbar grunn. Ved byggesøknader bør dette følges opp.

Der det ikke kan unngås å ta dyrka jord til f.eks samferdselsformål eller sentrumsformål bør det vurderes å sette krav om flytting av jorda til et annet areal som istandsettes for jordbruk. I alle fall må matjorda tas vare på og påføres andre arealer som er nydyrket eller har lite matjordlag.

LANDBRUKETS SAMFUNNSVERDI

Landbrukets samfunnsverdi gjelder først og fremst produksjon av mat og trevirke, men landbruket har også stor verdi som vedlikeholder av kulturlandskap og tilbyder av andre goder. Flere og flere setter pris på og etterspør kortreist mat og «grønne opplevelser» i kulturlandskapet og skoglandskapet. «Inn på tunet»- tiltak, grønn omsorg og landbruket som

læringsarena er etterspurt. Landbruket har gode forutsetninger for å utvikle gode tilbud som besøksgårder, gårdsbutikker, opplegg i samarbeid med skoler og barnehager, tilbud innenfor omsorgssektoren osv. Landbruket i Vestby bør utfordres til å utvikle flere slike tilbud. Kommuneplanen bør også legge til rette for dette.

LANDBRUKSFORMÅLET I KOMMUNEPLANEN

Bestemmelsene for Landbruks-, natur- og friluftsområder i gjeldende kommuneplan (§ 14) slår fast at tiltak skal plasseres slik at de ikke forringer dyret eller dyrkbar mark, passer best mulig inn i kulturlandskap og bygningsmiljø, ikke hindrer allmenn ferdsel og ikke skader viktige områder for naturmangfold. Videre står det at på ubebygde tomter som ikke er landbrukseiendom tillates det ikke utført tiltak som omfattes av plan- og bygningsloven.

Landbruksformålet omfatter tradisjonelt landbruk og eventuelt tilleggsnæringer basert på gårdens eget ressursgrunnlag. For avklaring av hva som kommer innenfor formålet vises til veileder fra departementene (H – 2401, Garden som ressurs, KMD og LMD). Veilederen gjelder bygge- og anleggstiltak i og i tilknytning til landbruk og forholdet til plan- og bygningsloven. Tiltak som ikke er knyttet til tradisjonell landbruksdrift kan i en del tilfeller tillates i LNF-områder uten særskilte bestemmelser dersom tiltaket er basert på gårdens eget ressursgrunnlag. Dette kan f.eks. gjelde veksthus, gårdssagbruk, gårdsbutikk, gårdskafe, landbruksverksted, videreforedling av gårdens produkter etc. I mange tilfeller kan det være behov for bruk av skjønn, men selv om tiltaket vurderes å være utenfor LNF-formålet er det ikke nødvendigvis uaktuelt. Det vil i tilfelle kreves dispensasjon eller godkjent plan før tiltaket kan gjennomføres.

FORSLAG TIL STRATEGIER FOR LANDBRUKET I VESTBY – utkast!

Kulturlandskap

Kulturlandskapet i Vestby er i stor grad klassifisert som spesielt verdifullt.

Kulturlandskapskvalitetene skal bevares og utvikles ved tilrettelegging for aktivt landbruk der hensynet til miljø, klima og kulturminner vektlegges.

Jordvern

Vestby har verdifull dyrka jord og gunstig klima for matproduksjon. Jordvern skal ha stor vekt i arealforvaltningen med en 0-visjon for omdisponering av dyrka og dyrkbar jord til annet formål. Der det ikke kan unngås å ta dyrka jord til annet formål settes krav om flytting av jorda til et annet areal som istandsettes for jordbruk. Nødvendige bygg og anlegg for landbruk skal fortrinnsvis legges på ikke dyrkbar grunn.

Landbrukets samfunnsverdi

Landbruket har stor betydning nasjonalt ved produksjon av mat og trevirke. Vestby har spesielt gode forutsetninger for dyrking av matkorn, grønnsaker og bær. Kommunen vil støtte og legge til rette for utvikling i disse produksjonene.

Lokalt har landbruket stor verdi som tilbyder av kortreist mat, grønne tjenester, grønn omsorg og opplevelser. I Vestby skal det tilrettelegges for at landbruket i kommunen skal kunne utvikle slike tilbud, basert på lokale ressurser.

Follo landbrukskontor, desember 2017